

P a š n i k.

Minulo je staro leto, in nastopilo je novo. Pazi tedaj, dragi učitelj, veliko bolje, kakor v prejšlem letu, na čas, kako da ga boš obračal. Dobro ti je znano, da se dnevi, ki so enkrat minuli, nikdar več ne povračajo; neznano pak ti je, ako boš jutra doživel; kajti veliko jih je, ki so se zdravi in veseli k počitku podali, pa — vsrhajočega solnca niso več pozdravljali. Pristno je tedaj, dragi moj, da sedanjost vselej na dobro obrneš. Ne tožuj vedno čez preteklost, ki se ti nikdar več ne poverne; pa tudi se ne zanašaj na prihodnost, ki ti je — negotova. Karkoli tedaj misliš storiti za narod in dom, stori vselej naglo, in ne odlagaj na jutro.

Vadi se v dobrem in skerbno se varuj lenobe. Lenuh je vedno bolehen in merdav iz samega pomankovanja koristnih vaj. On ima sicer željo, da bi kaj dobrega in koristnega storil, pa — manjka mu moči. Vse njegove misli so pretergane. Njega veselijo znabití vede in znanstva, toda toži se mu, da bi si jih pridobíval; kajti delo mu ne diši. Vse, karkoli pri lenem človeku vidiš, je — v neredu. On spozná, da ne hodi po pravem potu in tudi želi, da bi na boljše pot okrenil, pa nima zmožnosti, da bi svojo pot prav vredil. Na vse zadnje dohití ga smert; s sramoto in žalostjo zapustí svet, preden da bi bil kaj dobrega ali koristnega v življenji storil za Boga, narod in domovino svojo.

Ivan Tomšič.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

I.

Res da čerka le morí,
Da le duh duha živi,
Kot telo pa duši služi,
Tak se čerka z duhom druží.

Tovars. Prav ima naš Znojemski, sem si mislil pri teh besedah. Zlate so ter vredne, da jih v čislíh imajo vsi pisatelji slovenski. — Tri leta že se méníva o slovenskem pisanji; ali se nisva kterikrat pregrešila zoper nje? — Ker naji je hudi Jezičnik spet obsodil, da se pomikava v svojih pogovorih zložno in dosledno naprej; pommíva jih dobro in ravnajva se po tem

pravilu v vsem svojem djanji in pisanji. To pravilo bodi nama vodilo, bodi nama zvezda, za katero hodiya, in ni se bati, da bi hodila po dragah in temnih knjižnih tokavah ali da bi se nama celo vrat ulomil!

Učenec. Pa ne, da bi mislil ti, da sem jaz le čerka, ti pa duh? Tega nikakor ne! Straši me, kar pravi sveto pismo, da le „duh oživlja, čerka pa mori“.

T. Kaj pa, če tudi duh mori — duh, — kaj pa tedaj? Različni so duhovi, različni pisatelji, različne so torej tudi pisanja. So taki, kateri sami blazega duha dobro in lepo pišejo; drugi so sicer dobre volje, pa imajo slabo besedo ali pisavo; spet drugi pišejo mično in krasno, pa od slabih reči; in so tudi taki, kateri napačno pisarijo napačne reči.

U. Ločiti se dá tedaj: a) gerda reč — gerda beseda, b) gerda reč — lepa beseda, c) lepa reč — gerda beseda, in d) lepa reč — lepa beseda ali pisava. Kaj mi je misliti o vsaki versti posebej?

T. Gerda reč v gerdi besedi je kača, ki očitno preži, — kdo se je ne boji? Ostudna sama na sebi se prikupiti lahko ne more, ker se ji upira že samo človeško le nekoliko olikano čutilo. — Gerda reč v lepi besedi je kača, ki skrita tiči — kako nevarna zlasti neskušeni mladini! Hud duh v mični podobni, gad v krasnem svitku, strup v sladki pijači, ki mika in pika, mori in umori! — Lepa reč v gerdi besedi je dobro jedilo v nečednem umazanem torilu, in kateri nalašč tako ravnajo, grešijo z zamudo dobrih del! — Lepa reč v lepi besedi je pa dobra, slastna jed v lepi, čedni skledi, ki diši in tekne, veseli, krepi in oživljuje. Taka pisava je prava, in v taki oživlja i duh i čerka. *)

U. Resnica je lepa sama na sebi, bi utegnil kdo reči, ne potrebuje nobenega lepotečja; da le kaj dobrega povém ali spisem, naj že govorim ali pišem kakorkoli.

T. Res je lepa sama na sebi; ali — kadar jo oznanuješ in spisuješ ti, prihaja iz tvojih ust in iz tvojega peresa. Sram te bodi, ako je ne oblačiš lepo. Takemu se mora očitati, kar piše bistrourni Ravnikar: Kdo nima raji, da se mu kosček tudi belega kruha iz lepe rute po perilu, kakor iz umazane nagnusne cunjje podá? Jelite, še jedli bi ga ne? Ravno

*) Brenceljnovemu podredniku za novo leto v dobrovoljno premišljevanje „Tovaršev“.

tako spakedrana beseda še tako lepi nauk, če vam ne, pa drugim Slovincem priskuti. Ravno za to, ker je lepi nauk meni in vam le toliko pri sercu, tudi mislim, da ga moramo v lepo, čedno besedo obleči.

U. Pač res! Komur koli je mar dober nauk, tega je tudi skerb, da dobro in lepo uči, prav in lično piše. To vodilo bodi tudi nama zlato pravilo!

T. Človek ima dušo in telo; telo brez duše je truplo. Le dokler se duša s telesom druží, je popolnoma človek. — Loči se sicer pismenost ali slovesnost (književnost) v sveto in svétovno, v duhovno in neduhovno ali posvetno; toda v resnici bi se ne smela. Čim lepše bi se vjemala, tém lepše bi cvetla, in čim lepši cvet, tém boljši sad. Zdrava bi bila po tem duša, zdravo bi bilo tudi telo. Od nekdaj pa veljá:

V telesu zdravem duša zdrava,
To je na svétu sreča prava.

II.

U. Da si olikava slovensko pisavo, sva se lani v svojih pomenkih lotila pisma, ktero je nama drugo leto Jezičnik bil dal na pot. Ker sva dospela še le do tretje verste, naji je poslal spet letos po svetu, in ker sva se midva prederznila razlagati mu primek njegov, naji je tudi on prav jezično zaznamnjál pred vsemi Slovenci, češ, sej sta posla moja, eden to-vornik ali tovarš, eden sluga ali dijak!

T. Jezičnik méni, da je tovar slovenska beseda, pa ne vé, da je iz madjarske tar (thesaurus, zaklad), in da je tovarš to, kar tavernik (tavernicus, blagaj-nik), ki sedanji čas tolikanj slovi po državi nekdaj slovenski!

U. Kaj pa še! Beri, kar piše zoper to naš Davorin v slov. Glasniku X, 12:

„Tabor se vjema s starorusko: tavar, stan, litevski: tavora, Zelt, Laube, Bude, Verkaufslade, Waare po Nesselmanu, polski: tovar, slov. tovor že v pomenu: Saum, Last, Waare. Tabor je iz tavor po izmenjavi glasnikov v z b; primeri: javor in jabor, staroslov. ogavje, Abscheu slov. gabiti, iva in iba i. t. d.

Beseda tovor torej ni madžarska, kakor je slavni Šafařík mislil (Alterth. II. 167.), temuč litevskoslovanska, ker Littevci niso nikdar z Madžari prišli v dotiko in tudi nimajo nobene madžarske besede v svojem jeziku. Iz tavar je: Ta-

varnik „Tavernicus“, magnas thesauro praefectus. Gotovo je tudi iz: tavar, tovor, slov. tovaroš, tovariš, tovarš, Zeltgenosse, contubernalis“.

T. I sej pravim, da je tovarš to, kar tavernik! Ako je pa tar - tavar - tovar beseda slovenska, mi je tem ljubše, ker bi tudi jaz rad Slovenec ostal. — Miklošič piše o staroslov. besedi tovar' (onus, merx, facultates), da se glasi novoslov. tovor (onus, clitella), tovoriti, tovorni konj, tovarnik (Säumer, Weinhändler), hrov. serb. tovarac (asellus), tovarnik (agaso), in da je v bulgar. turšk. rusov., in madj. tár-nok je tavernicus. — Novoslovenska tovarš pa se piše stsl. tovarišt' — išč' - iš' (socius, commilito), tudi nsl. in hrov. tovaruš - iš - ih, madj. társ socius.

U. Zdaj pa porečem, naj Davorin svoje ime primerja s tabor, ker se *d z t* ravno tolikrat menja, kakor *b z v*. Skorej bi djal, da je Davor iz daviti in -or je že tako nekako mongolska ali tatarska končina ter poménja tistega, ki žive davi ali končuje!

T. Davor je bil poganskim Slovenom menda to, kar Mars malikovavskim Rimljanom, in davorija t. j. bojna pesem, davoriti t. j. na boj peti, in Davorin - Martin! — Tabor je res tudi v rum. taberē, valban. madj., v serb., v slovenskem sploh znana (castra, cohors, bellum, Wagenburg, festes Lager, Hürde). V nekdanji nemščini se bere sicer täber ali kaže se, da je beseda ondi tuja, v slovanskih pa navadna.

U. Pri nas povsod, in koliko tabrov je sim ter tje po slovenskih gorica, krog starih cerkvá, po gorah, kodar so germade žgali o turških vojskah! Zastran oblike tabor in taber vid. Jezič. II, 1. — Kar mi pa pri tvojem imenu ni všeč, je zdaj to, da se ti še prav ne pišeš: tovarš nam. tovariš - uš - oš ali celo tovarišč!

T. V ruskem se je ohranila stsl. oblika, v českem pisarijo tovaryš in po tem tovaryšiti, tovaryštvo . . ; v nsl. so jeli nekteri rabiti staro obliko tovariš, kakor pišejo tudi varih - eh - uh, drugi prav veljavni pa varh, tovarš. Metelko ima med obrazili tudi posamne pismena, p. *h, š, g, k* . . in ker pravimo tovaršica, tovarštvo ne pa tovarušica, tovarištvo, torej se ravnaj po tem pravilu, dokler se mi ne skaže napaka. Sicer pa mi je zlasti skerbeti, da bode tovar, kar ga nabere, dobra roba, da bode res blago Slovencem, kakor veli Jezičnik.